

Nr 85

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m., jämte motion.

(1:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 5, punkt A 1, s. 4) beräknat medel för nedannämnda ändamål, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 44 under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 27 februari 1970 föreslagit riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i utrikesdepartementet inrätta en tjänst som statssekreterare i Cr 4 och två tjänster som kansliråd i Co/Cr 1,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats i utrikesdepartementet vid dess avdelning för internationellt utvecklingssamarbete inrätta tjänster som departementsråd i lönegrad Cr 2 och kansliråd i lönegrad Cr 1,

c) till Utrikesförvaltningen för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 120 662 000 kr.

I propositionen förutskickas en ny och utbyggd organisation för den avdelning inom departementet som handlägger frågor rörande internationellt utvecklingssamarbete, vilken avdelning med hänsyn till arbetsuppgifternas vikt avses få en statssekreterare som chef. Denne skall svara för den vidare utformningen av den svenska biståndspolitik och ledningen av den nya avdelningen. Vidare förutskickas en viss omorganisation av utrikesdepartementets politiska avdelning, i det att bl. a. en ny byrå för nedrustningsfrågor och det internationella samarbetet på det tekniskt-vetenskapliga området avses bli inrättad. I propositionen föreslås i anslutning härtill inrättandet av ett antal nya tjänster, främst vid de båda avdelningar som förutses bli omorganiserade, liksom vissa ytterligare tjänster inom utlandsrepresentationen.

I motionen II: 1200 av herr Ullsten m. fl. har hemställts att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 44 *dels* måtte besluta att de frågor rörande handelspolitiskt och kommersiellt bistånd som f. n. handläggs inom handelsdepartementet överföres till den föreslagna biståndsavdelningen inom utrikesdepartementet, *dels* måtte uttala att den föreslagna biståndsavdelningen inom UD liksom övriga avdelningar bör vara underställd kabinetssekreteraren.

Utskottet. Riksdagen har tidigare — på grundval av statsutskottets utlåtande nr 53 år 1967 — uttalat sig till förmån för en ökad organisatorisk och anslagsteknisk samordning av utvecklingsbiståndet och ett överförande av samtliga biståndsanslag till tredje huvudtiteln. Vissa delåtgärder i denna riktning har under mellantiden företagits. Genom Kungl. Maj:ts förslag i årets statsverksproposition har den anslagstekniska samordningen fullföljts i det att anslagen till finansiellt utvecklingsbistånd från och med nästa budgetår överförs till tredje huvudtiteln, d. v. s. utrikesdepartementet. Utskottet välkomnar dessa åtgärder.

Därmed betonas den centrala roll som utvecklingsbiståndet numera spelar inom den svenska utrikespolitiken. Genom att biståndspolitikens samordnas under en enhetlig ledning främjas även en helhetssyn på och närmare integration mellan biståndsverksamhetens olika grenar och uttrycksformer.

Redan den anslagstekniska samordning som nu genomförs motiverar en förstärkning av utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingsbistånd. En annan väsentlig faktor i detta sammanhang är den kraftiga utbyggnad av detta bistånd som pågår inom ramen för statsmakternas beslut för två år sedan att senast under budgetåret 1974/75 uppnå det s. k. 1 %-målet beträffande biståndsanslagens samlade volym. Ökade krav ställs därmed även på den departementala ledningen av den svenska biståndsverksamheten, vad gäller såväl det direkta utvecklingssamarbetet med enskilda länder som Sveriges medverkan i de internationella biståndsprogrammen.

Genom den föreslagna nya organisationen bör en klarare och mera ändamålsenlig arbetsfördelning än f. n. mellan departement och verk, d. v. s. mellan utrikesdepartementets funktioner å den ena sidan och SIDA:s å den andra, efter hand kunna utbilda sig. Den särskilda ledningsgrupp med företrädare för utrikes- och finansdepartementen samt statskontoret och SIDA som nyligen tillkallats för att fullfölja den förut inledda undersökningen av biståndsverkets framtida organisation synes även i detta hänseende ha en viktig uppgift att fylla.

Den utbyggda departementsenheten för biståndsfrågor är bl. a. avsedd att möjliggöra en förstärkning av utrikesdepartementets långsiktiga planeringsfunktioner på utvecklingsbiståndets område. Detta utgör en mycket väsentlig förutsättning för att de snabbt växande biståndsanslagen skall utnyttjas effektivt och ändamålsenligt. Biståndsinsatser bör som regel vara långsiktiga, och långsiktiga insatser kräver oundgängligen ingående och ofta mycket tidskrävande planerings- och förhandlingsförberedelser. Den förstärkta departementsorganisationen torde även möjliggöra en effektivare svensk medverkan i ledningen och samordningen av de internationella biståndsprogram till vilka Sverige lämnar växande bidrag.

Den departementala förstärkningen synes emellertid enligt utskottets mening inte leda till någon minskning av SIDA:s arbetsuppgifter i vad avser dess planering av resursanvändning, länderprogrammeringen av insatser

eller värderingen av biståndets effekter. Den utbyggnad av SIDA:s planerings-, styrnings- och evalueringsfunktioner, vilken bl. a. tagit sig uttryck i att vid myndigheten nyligen inrättats ett ekonomiskt sekretariat som är avsett att möjliggöra en bättre samordning, målinriktning och effektivitetskontroll av de konkreta biståndsinsatserna, framstår därför som oförminskat angelägen även i ett läge då de departementala planerings- och ledningsfunktionerna förstärks.

Den överföring av vissa tjänster från SIDA till utrikesdepartementet som förutskickas i propositionen torde, enligt vad utskottet erfarit, inte komma att ske omedelbart utan först successivt och under iakttagande av bl. a. de slutsatser nyssnämnda ledningsgrupp kommer fram till. Enligt givna direktiv skall inom ramen för ledningsgruppens arbetsuppgifter ske en analys av personalbehov vid olika typer av biståndsinsatser.

Utskottet förutsätter vidare att den sakkunskap som finns företrädd inom SIDA också fortsättningsvis utnyttjas i det multilaterala utvecklingssamarbetet, däribland även vad gäller de svenska förberedelserna för och deltagandet i möten inom de mellanstatliga organisationerna. En fortsatt nära kontakt med och god inblick i de internationella organens planering och löpande verksamhet är av största betydelse även för SIDA och för utformningen av Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete som i allt större utsträckning anknyts till och samordnas med de internationella biståndsprogrammen.

I propositionen har beträffande rekryteringen och anställningsförhållandet för tjänsterna vid den nya biståndsavdelningen i utrikesdepartementet vissa riktlinjer angetts. Bl. a. har värdet av speciell sakkunskap från biståndsområdet och kontinuitet i tjänstgöringen understrukits. Utskottet finner dessa synpunkter beaktansvärda och vill uttala förväntningen att praktisk erfarenhet av biståndsarbete i olika former tillmäts särskild betydelse vid tjänstetillsättningarna. I detta sammanhang bör enligt utskottets mening möjligheterna till växeltjänstgöring mellan den nya avdelningen och departementet i övrigt liksom med SIDA och i förekommande fall även med andra departement, verk och enskilda organisationer tillvaratas. Utskottet förutsätter för övrigt att liksom hittills ett nära samråd på alla nivåer och i alla viktigare frågor kommer att äga rum mellan departementets olika avdelningar.

Med anledning av yrkandet i motionen II: 1200 att även frågor rörande handelspolitiskt och kommersiellt bistånd som f. n. handläggs inom handelsdepartementet bör överföras till den nya biståndsavdelningen inom utrikesdepartementet har utskottet erfarit att vissa av de tjänster som förutsatts ingå i den nya avdelningen avser bevakning av sådana handelspolitiska och kommersiella frågor som har biståndsaspekt, däribland UNCTAD-frågor, vissa GATT- och OECD-frågor liksom frågor rörande internationella råvaruavtal, frågor rörande exportfrämjande bistånd och frågor rörande exportkreditgivning och investeringsgarantier till u-länder.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att även SIDA genom olika arrangemang under senare år beretts tillfälle att följa och påverka det kommersiella och handelspolitiska biståndet i syfte att i möjligaste mån avstämma detta med övriga biståndsåtgärder.

Utskottet finner i övrigt inte anledning uttala sig i fråga om ärendefördelningen mellan departementen och avstyrker därför ifrågavarande yrkande i motionen II: 1200.

Vad beträffar samma motions andra yrkande har utskottet inhämtat att den föreslagna omorganisationen och förstärkningen av biståndsavdelningen inom utrikesdepartementet inte innebär någon ändring av departementets grundläggande organisation eller struktur. Förslaget syftar — också i vad avser den principiella rollfördelningen mellan UD och SIDA — i första hand till en organisatorisk effektivisering inom det nuvarande systemets ram. Som departementschefen framhållit bör den utbyggda biståndsavdelningen inom departementet med hänsyn till arbetsuppgifternas vikt som chef ha en statssekreterare. Även den personella förstärkningen i övrigt åsyftar en effektivisering som bättre svarar mot biståndsfrågornas aktuella betydelse. Statssekreteraren bör under utrikesministern ha det närmaste ansvaret för beredningen av biståndsfrågorna. Emellertid ligger det i sakens natur att samråd sker med kabinettssekreteraren när biståndsfrågorna har utrikespolitiska aspekter. Utskottet utgår också från att den nya organisationen inte rubbar kabinettssekreterarens samordnande funktion beträffande departementets verksamhet i stort.

Ifrågavarande motionsyrkande torde därmed bli tillgodosett och avstyrks därför.

Utskottet har intet att erinra mot departementschefens beräkning av medelsbehov för utrikesförvaltningen eller mot inrättandet av den nya statssekreterartjänsten och de övriga tjänster som föreslagits vid utrikesdepartementets biståndsavdelning, dess politiska avdelning och vid dess förhandlingsgrupp samt inom utlandsrepresentationen.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 1200

1. bemyndigar Kungl. Maj:t att i utrikesdepartementet inrätta en tjänst som statssekreterare i Cr 4 och två tjänster som kansliråd i Co/Cr 1,

2. bemyndigar Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats vid utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete inrätta tjänster som departementsråd i lönegrad Cr 2 och kansliråd i lönegrad Cr 1,

3. till *Utrikesförvaltningen* för budgetåret 1970/71 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 120 662 000 kr.

Stockholm den 28 april 1970

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Närvarande: se under utlåtandet nr 86.

Särskilt yttrande

av herrar Dahlén (fp), Lindblad (fp), Wikström (fp), Olle Eriksson (cp), Mattsson (cp), Enskog (fp), Antonsson (cp), Andersson i Knäred (cp) och Ullsten (fp) som anfört:

”Det är viktigt för en effektiv biståndspolitik att handläggningen av biståndsfrågorna så långt möjligt samordnas på departementsnivå. Kungl. Maj:ts förslag att förstärka utrikesdepartementets biståndsavdelning och dit föra handläggningen även av frågor som sammanhänger med kreditbiståndet är därför ytterst välmotiverat. Som framhålls i motionen II: 1200 finns det dock skäl att gå ytterligare ett steg i samordnande riktning. De handelspolitiska frågorna bör komma att spela en allt viktigare roll i våra ansträngningar att underlätta en ekonomisk och social utveckling i de fattiga länderna.

Det hade därför varit naturligt om även de frågor, som sammanhänger med s. k. handelspolitiskt och kommersiellt bistånd och som nu handlägges inom handelsdepartementet, hade flyttats över till utrikesdepartementets biståndsavdelning. De invändningar häremot som gjorts av utskottet är inte helt övertygande. Sedan erfarenheter av den nya organisationen vunnits bör frågan om en ytterligare samordning på sätt som föreslagits i motionen prövas.”